

ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА

УДК 37.091.3:81

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.16884911>

Розвиток комунікативної компетентності студентів у процесі вивчення англійської мови за допомогою симуляційних ігор та рольових ситуацій

Федорченко Юлія Федорівна,

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов професійного спрямування, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Харків, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-6187-0742>

Беляєва Еліна Федорівна,

старший викладач кафедри іноземних мов професійного спрямування, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Харків, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-0058-3790>

Прийнято: 17.07.2025 | Опубліковано: 31.07.2025

***Анотація:** Стаття присвячена підходам до розвитку комунікативної компетентності студентів у процесі вивчення англійської мови за допомогою симуляційних ігор та рольових ситуацій. Зазначається, що комунікативна компетентність є одним із ключових завдань сучасної вищої освіти, що є особливо актуальним для прифронтових регіонів, де навчальний процес протягом тривалого часу відбувається переважно в онлайн-форматі, що, безумовно, впливає на рівень сформованості навичок живого спілкування у студентів. Водночас, у XXI столітті вивчення англійської мови вже не зводиться лише до опанування граматики й словникового запасу — важливо,*

щоб здобувачі освіти могли вільно та ефективно використовувати мову в різноманітних повсякденних і професійних контекстах. Узагальнені підходи до визначення науковцями таких ключових для дослідження понять як комунікативна компетентність (здатність студентів використовувати засоби іноземної мови для вирішення комунікативних завдань в освітній сфері, повсякденному вжитку, культурній та виробничій сферах; здатність використовувати мовні та мовленнєві факти для реалізації цілей комунікації. З психологічної точки зору, комунікативна компетентність – це здатність мовця організувати свою діяльність у її продуктивній та рецетивній формах відповідно до ситуації спілкування) та симуляційні ігри (спрошені моделі людської взаємодії або соціальних процесів, де гравці беруть участь у ролях. Більшість симуляцій вимагають, щоб учасники були забезпечені довідковою інформацією та матеріалами для роботи як до, так і під час симуляції). Узагальнено педагогічні умови використання симуляційних ігор в навчальному процесі: наближення до реальних ситуацій (змога «прокачати» свої уміння та навички іноземною мовою з метою вирішення тієї чи іншої ситуації в безпечному просторі та спробувати себе у різних ролях); методичний супровід (містить такі етапи як вступ; постановка завдання; моніторинг; зворотний зв'язок; подальша робота); розвиток позитивної мотивації у студентів (дружня атмосфера сприяє формуванню відчуття безпеки та довіри, заохочує до навчального процесу та формує мотивацію протягом усього курсу).

Ключові слова: *комунікативна компетентність, студенти, англійська мова, симуляційні ігри*

The development of students' communicative competence in the process of learning English through simulation games and role-playing situations

Yuliia Fedorchenko,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of at the Department of Foreign Languages for Professional Purposes, V. N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-6187-0742>

Elina Bieliaieva,

Senior lecturer at the Department of Foreign Languages for Professional Purposes, V. N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-0058-3790>

Abstract: *The article focuses on approaches to developing students' communicative competence in the process of learning English through simulation games and role-playing situations. It emphasizes that communicative competence is one of the key objectives of modern higher education, particularly relevant in frontline regions where the learning process has long been conducted predominantly online, which inevitably affects students' ability to communicate in real-life settings. In the 21st century, learning English is no longer limited to mastering grammar and vocabulary — it is crucial that students are able to use the language fluently and effectively in various everyday and professional contexts. The article summarizes scientific approaches to defining such key concepts as communicative competence (students' ability to use foreign language tools to solve communicative tasks in educational, everyday, cultural, and professional spheres; the ability to use linguistic and speech elements to achieve communication goals. From a psychological perspective, communicative competence is the speaker's ability to organize their activity in both productive and receptive forms according to the communication*

situation) and simulation games (simplified models of human interaction or social processes in which players take on roles. Most simulations require participants to be provided with background information and materials both before and during the simulation).

The pedagogical conditions for the use of simulation games in the educational process are generalized: approximation to real-life situations (the opportunity to "train" one's language skills in a safe environment and try on various roles); methodological support (such stages as introduction, task setting, monitoring, feedback, and follow-up); and the development of positive student motivation (friendly atmosphere promotes a sense of safety and trust, encourages participation, and sustains motivation throughout the course).

Keywords: *communicative competence, students, English language, simulation games.*

Постановка проблеми. Формування комунікативної компетентності є одним із актуальних та необхідних завдань сучасної вищої освіти, особливо в прифронтових регіонах, де навчання тривалий час здійснюється виключно в онлайн форматі, що не може не вплинути на уміння здобувачів освіти спілкуватися. До того ж, у ХХІ столітті вивчення англійської мови не можна розглядати як сукупність граматичних правил та засвоєння певного обсягу лексики; студенти мають ефективно спілкуватися англійською мовою у різних життєвих та професійних ситуаціях. Саме тому, формуванню комунікативної компетентності студентів приділяється питома вага, що у свою чергу вимагає упровадження нових ефективних методів навчання, які дозволяють моделювати реальні мовленнєві ситуації та сприяють розвитку мовленнєвої гнучкості, впевненості та підвищенню мотивації студентів.

До таких методів можна віднести симуляційні ігри та рольові ситуації, які у науковій літературі розглядаються як ефективні інструменти для вивчення та

покращення рівня володіння англійською мовою, оскільки дозволяють створити автентичне мовне занурення під час аудиторних занять. Залучення студентів до таких видів навчальної діяльності дозволяє активізувати пізнавальну діяльність здобувачів освіти, покращити навички їх міжособистісної взаємодії, спонтанного мовлення та критичного мислення. У цьому контексті дослідження впливу симуляційних та рольових методів на формування комунікативної компетентності є важливим як з теоретичної, так і з практичної точки зору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчив, що науковці неодноразово зверталися до питання формування комунікативної компетентності. Так, поняття комунікативної компетентності вперше було сформульовано Д. Хаймсом; уточнено М. Кенейлом та М. Суейном, якими було окреслено основні складові комунікативної компетентності [2]. Подальший розвиток концепції комунікативної компетентності спостерігається в роботах Л. Бахмана і А. Палмера, які акцентували увагу на тестуванні мовних навичок у практичному контексті, що дозволяє оцінювати комунікативну ефективність студентів [3]. В. Щербіною проаналізовано симуляційні ігри як ефективний метод розвитку комунікативних навичок у студентів [4]; у праці Ф. Кліппеля представлено практичні рекомендації для організації рольових та симуляційних вправ у навчальному процесі, акцентуючи увагу на важливості створення автентичного мовного середовища [5]. А. Девісон розкрив функціональні можливості симуляцій у навчанні, звертаючи увагу на активну участь студентів у навчальному процесі [6], а К. Пульезе у своїй праці акцентує увагу на креативному підході до організації навчального процесу, де рольова гра виступає як засіб залучення студентів до творчого мовлення [7]. М. М. Кудря у своєму дослідженні аналізує сучасні методики викладання іноземних мов у ЗВО України, відзначаючи роль ігор як засобу розвитку мовленнєвої активності [8].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри наявність досить великої кількості досліджень, присвячених комунікативній

компетентності, недостатньо опрацьованими залишаються практичні та методичні аспекти впровадження симуляційних ігор та рольових ситуацій в освітній процес у закладах вищої освіти, зокрема:

- необхідність більш чіткого розуміння педагогічних умов, необхідних для ефективного впровадження симуляційних ігор та рольових ситуацій, які сприяють формуванню не лише лінгвістичних, а й соціокультурних і стратегічних компонентів комунікативної компетентності;
- обмежена увага до таких контекстуальних особливостей як вік, майбутній фах та мотивація студентів, що впливає на ефективність застосування рольових методів.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Проаналізувати педагогічні умови впровадження симуляційних ігор і рольових ситуацій у процес вивчення англійської мови студентами закладів вищої освіти з метою розвитку їхньої комунікативної компетентності, з урахуванням соціокультурного, стратегічного та лінгвістичного компонентів.

Для цього вважаємо за необхідне вирішити **наступні завдання:**

- окреслити сутність та структуру комунікативної компетентності у контексті вивчення іноземної мови;
- проаналізувати науково-методичні підходи до використання симуляційних ігор та рольових ситуацій у викладанні англійської мови;
- визначити педагогічні умови, що сприяють ефективному впровадженню рольових методів у вищій освіті.

Виклад основного матеріалу дослідження. На підставі аналізу наукової літератури встановлено, що комунікативна компетентність як педагогічна проблема з'явилася у другій половині ХХ століття. Одним із перших термін «комунікативна компетентність» з'являється у працях Д. Хаймса, який вважав, що володіння іноземною мовою передбачає не тільки граматику та вокабуляр, а й соціальних умов їх використання. Науковець визначав такі її складові як

граматичну (правила мови); соціально-лінгвістичну (правила діалектного мовлення); дискурсивну (правила побудови смислового висловлювання); стратегічну (правила підтримки контакту зі співрозмовником) [1, 1972].

Дещо інше бачення на комунікативну компетентність знаходимо в роботі М. Канале та М. Свейн у 1980-хх рр. , які вважали, що до складу комунікативної компетентності входять:

- граматична компетентність (словниковий запас, вимова, орфографія, семантика та реченнятворення);
- соціолінгвістична компетенція (відповідність форми та значення висловлювань у конкретній ситуації контекстуальному фону);
- дискурсивна компетенція (здатність ініціювати розмову та брати в ній участь, а також читати тексти великого обсягу);
- стратегічна компетенція (компенсація спеціальними засобами браку знань мови, мовлення та соціального досвіду в іншомовному середовищі) [2].

Подальшого розвитку ця педагогічна проблема набула в роботі Л. Бахмана та А. Палмера. Зокрема, авторами розширено її сутність та встановлено, що комунікативна компетентність складається з наступних складових:

- лінгвістичної (здатність робити висловлювання лише іноземною мовою на основі набутих знань, розуміючи мову як систему);
- дискурсивної (зв'язність, логіка, організація мовлення);
- прагматичної (здатність передавати комунікативний зміст відповідно до соціального контексту);
- розмовної (здатність говорити зв'язно, у природному темпі, без тривалих пауз, що робляться для пошуку необхідних мовних форм);
- соціолінгвістичної (здатність вибирати мовні форми);
- стратегічної (здатність використовувати комунікативні стратегії для компенсації браку знань у реальному мовному спілкуванні);

- мовленнєвого мислення (готовність створювати комунікативний контент в результаті мовленнєво-мисленнєвої діяльності: взаємодія проблем, знань та досліджень).

На думку науковців, комунікативна компетенція містить два основні складники: організаційний та прагматичний. У свою чергу, організаційний складник поділяється на дві частини: граматичну та текстову. До граматичної частини віднесено знання вокабуляру, морфології, синтаксису та фонології, тоді як текстова компонента відповідає за розуміння правил об'єднання висловлювань для формування тексту, що складається з двох або більше висловлювань чи речень [3].

Отже, підсумовуючи погляди науковців, комунікативну компетентність під час вивчення іноземної мови можна визначити як здатність студентів використовувати засоби іноземної мови для вирішення комунікативних завдань в освітній сфері, повсякденному вжитку, культурній та виробничій сферах; здатність використовувати мовні та мовленнєві факти для реалізації цілей комунікації. З психологічної точки зору, комунікативна компетентність – це здатність мовця організувати свою діяльність у її продуктивній та рецептивній формах відповідно до ситуації спілкування.

За твердженням В. Щербіни створення комунікативної ситуації вважається однією з найважливіших у процесі викладання іноземної мови. Кожен викладач іноземної мови має свій унікальний стиль викладання, який визначає типи комунікативних ситуацій, які викладач може створювати та використовувати у повсякденній роботі в класі. Симуляцію можна назвати однією з таких комунікативних ситуацій. Як вид рольової діяльності, симуляція спрямована на формування комунікативних навичок студентів [4, с 168].

Узагальнюючи погляди науковців, можна стверджувати, що досить важко розмежувати рольову гру та симуляцію. Симуляції є більш структурованими та містять більш різноманітні елементи за своїм змістом та процедурою, іншими

словами – це спрощені моделі людської взаємодії або соціальних процесів, де гравці беруть участь у ролях. Більшість симуляцій вимагають, щоб учасники були забезпечені довідковою інформацією та матеріалами для роботи як до, так і під час симуляції. Така діяльність вимагає спеціальної підготовки з боку викладача. На відміну від цього, рольові ігри не потребують надто тривалої підготовки. Вони часто розігруються навколо повсякденних ситуацій і базуються на використанні ситуативної мови [5; 6; 7].

Симуляції та рольові ігри, як правило, використовуються для групової роботи. Кількість студентів може варіюватися, але ефективного проведення симуляційних ігор в групі має бути 10-15 студентів. Зазначимо, що групова робота часто асоціюється зі змаганням, але це не є обов'язковим компонентом симуляцій або рольових ігор. Найважливішою характеристикою цих видів діяльності вважається виклик. Конкуренція може стимулювати деяких студентів, але вона може бути психологічно руйнівною для інших, змушуючи гравців тривожитися через свої невдачі.

Як уже згадувалося раніше, симуляції є досить вимогливими навчальними методиками, в яких гравці повинні правильно та адекватно використовувати іноземну мову. У своїй книзі «Keep Talking» Ф. Кліппель зазначає, що симуляційні та рольові ігри можуть загалом покращити усне мовлення студентів та часто тренують усі чотири навички [5, с. 122].

Разом із тим, для ефективного впровадження таких видів діяльності в освітній процес необхідно дотримуватися низки педагогічних умов, серед яких:

- наближення до реальних ситуацій;
- методичний супровід;
- розвиток позитивної мотивації у студентів;

Щодо першої педагогічної умови, необхідно зазначити, що симуляційні ігри та рольові ситуації необхідно планувати таким чином, щоб це було дотично до повсякденного життя та майбутнього фаху студентів. Симуляційні ігри мають

надавати студентам змогу «прокачати» свої уміння та навички іноземною мовою з метою вирішення тієї чи іншої ситуації в безпечному просторі та спробувати себе у різних ролях (директора, менеджера, науковця, лікаря тощо). Нагальним завданням викладача є продумати мету гри таким чином, щоб зацікавити студентів, повністю занурити їх в ігрову ситуацію, стимулювати їх відчувати командний дух та відчувати себе частиною команди. Дотримання цієї умови сприяє формуванню у здобувачів освіти навичок стратегічного планування та уміння працювати в команді, дозволяють впорядкувати знання та готують молодих людей до прийняття самостійних та вмотивованих рішень [5, с. 228].

Щодо методичного супроводу, науковці зазначають, що ефективні завдання на розвиток комунікативних навичок мають містити у собі:

- повторення навчального матеріалу;
- взаємодію, адже студенти не тільки повинні говорити, але й слухати та відповідати один одному;
- педагогічну підтримку, наприклад сценарій або текст, щоб зменшити тривогу, яка може бути пов'язана зі спонтанним говорінням.

Рольові ігри дотримуються вищезазначених принципів, оскільки їх можна повторювати з іншим партнером, а підтримка надається за допомогою карток для рольових ігор та вступного етапу як частини базової моделі навчання продуктивного мовлення [9; 10].

Методичний супровід також містить такі етапи як:

- вступ;
- постановка завдання (чіткі інструкції та демонстрація);
- моніторинг (підтримка та керівництво);
- зворотний зв'язок (фокус на змісті та мові);
- подальша робота (підкріплення або повторення).

Вступ залучає студентів до теми симуляційної гри, активізуючи попередні знання або встановлюючи контекст (наприклад, обговорення туристичного досвіду). Постановка завдання уточнює завдання, часто за допомогою демонстрацій або надання прикладів. Під час моніторингу виконання завдання викладачі здійснюють підтримку та керівництво, а зворотний зв'язок після виконання завдання стосується як змісту, так і мови, підкреслюючи позитивні досягнення [10; 11].

Разом із тим, як зазначено науковцями, головна проблема будь-яких рольових ситуацій або симуляцій полягає в тому, що педагоги мають визнати, що під час проведення рольової гри може виникнути певний ступінь непередбачуваності та нестабільності а студенти можуть вийти з-під контролю, тому доведеться вживати заходів, щоб відновити порядок в аудиторії [12].

Під час методичного супроводу викладач може виконувати кілька різних ролей, а саме:

- помічник - якщо студенти, які дезорієнтовані, не можуть придумати, що сказати далі, або втрачають швидкість висловлювання, якої від них очікують. Викладач може допомогти їм, висуваючи ідеї, не втручаючись у дебати та не змушуючи здобувачів освіти змінювати позиції.
- учасник, адже інколи це сприяє більш ефективному зануренню в ігрову ситуацію. Однак, у цьому випадку необхідно бути обережним, щоб не сконцентрувати увагу виключно на собі.
- організатор зворотного зв'язку щодо змісту заняття та мови, яку використовували, безпосередньо після завершення заняття. Розмовні здібності охоплюють не лише знання мови, але й такі комунікативні фактори, такі як зміст, культура та дискурс [13, с. 246].

Мотивація виступає ключовим фактором у процесі успішного опанування іноземної мови. Багато наукових праць підтверджують: студенти з високим рівнем зацікавленості та активної участі мають значно кращі результати у

вивченні мов. Такий взаємозв'язок пояснюється не лише ентузіазмом — мотивовані здобувачі освіти, як правило, готові витратити більше часу й докладати більше зусиль, щоб досягти поставлених цілей, незважаючи на можливі труднощі. У результаті вони зазвичай демонструють вищий рівень мовної компетенції порівняно з менш вмотивованими ровесниками.

Одним з ефективних способів підвищення мотивації в мовному навчанні є формулювання чітких, конкретних і досяжних цілей. Коли студенти розуміють, навіщо вони вивчають мову — будь то академічні досягнення, кар'єрний розвиток або особисті прагнення — їм простіше зосередитися на завданнях і отримувати від процесу задоволення. Цілі виконують роль орієнтирів, що допомагають рухатися в напрямку запланованого рівня володіння мовою.

Крім того, важливу роль у підтримці мотивації відіграє позитивне навчальне середовище. Дружня, підтримуюча атмосфера — як в аудиторії, так і під час дистанційного навчання — сприяє формуванню відчуття безпеки та довіри. Коли студенти відчувають підтримку з боку викладачів і одногрупників, вони охочіше залучаються до навчального процесу та зберігають високу мотивацію протягом усього курсу [14; 15].

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що симуляційні ігри та рольові ситуації є одним із найефективніших засобів розвитку комунікативної компетентності студентів під час вивчення англійської мови. Використання таких методів викладання сприяє створенню умов, які є максимально наближеними до реальних умов, що забезпечує більш активне використання іноземної мови під час усного мовлення, сприяє самовираженню та формуванню практичних навичок спілкування. Разом із тим, необхідно дотримуватися вище визначених педагогічних умов, які сприяють підвищенню ефективності навчання. Крім того, активна участь студентів у рольових іграх позитивно впливає на їхню особистісну активність, соціальну адаптивність та впевненість у власних комунікативних можливостях. Таким чином, симуляційні та рольові

ігри виступають потужним педагогічним інструментом у контексті формування іншомовної комунікативної компетентності, та можуть бути ефективно інтегровані в сучасний освітній процес у вищій школі.

Список використаних джерел

1. Hymes, D. On communicative competence. In J.Pride & J.Holmes (Eds.) *Sociolinguistics*. 1972. Harmondsworth, England: Penguin Books.
2. Canale M., Swain M. . Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing. *Applied Linguistics*. 1980. № 1(1). P. 1–47.
3. Bachman L. F., Palmer A. S. Language Testing in Practice: Designing and Developing Useful Language Tests. *Modern Language Journal*. 1996. P. 1-32 https://www.researchgate.net/publication/270304398_Language_Testing_in_Practice
4. Shcherbina V. V. Simulations as a method of teaching communicative skills. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки*. 2016. Вип 16. С. 165-172. http://nbuv.gov.ua/UJRN/vmvmn_2016_28_20
5. Klippel F. *Keep Talking*. Cambridge : Cambridge University Press, 1984. 202 p.
6. Davison A. *Games and Simulations in Action* 1978. 200 p.
7. Pugliese C. *Being Creative*. Oxford: Oxford University Press, 2012.-278 p.
8. Кудря М. М. Сучасні методики викладання іноземних мов у вищій школі України. *Новітні засоби навчання і виховання: проблеми впровадження та стандартизації*. 2020. № 1(86) . С.222-230
9. Сердюченко Ю.О. Рольова гра як засіб формування іншомовної комунікативної компетентності. *Педагогічні науки: теорія та практика*. 2019. № 2(33). С. 122-125 http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vznu_ped_2019_2_27
10. Смелянська, В., Давиденко, О., Пономаренко, О. Рольова гра як інтерактивний метод розвитку мовленнєвої компетентності в говорінні на

заняттях з англійської мови як іноземної у вищій школі. *Наукові записки. Серія "Психолого-педагогічні науки (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя)*. 2025. № 4. С. 137-145. <https://doi.org/10.31654/2663-4902-2024-PP-4-137-145>

11. Thornbury, S. An A-Z of ELT. 2024. URL: [<https://scottthornbury.wordpress.com/2017/04/30/s-is-for-speaking/>]

12. Ishak S.A., Abdul Aziz A. Role Play to Improve ESL Learners' Communication Skills: A Systematic Review. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*. 2022 https://hrmars.com/papers_submitted/14851/role-play-toimprove-esl-learners-communication-skills-a-systematic-review.pdf

13. Katemba C. V., Grace R. M. Role-Playing Improves Speaking Proficiency Skills. *Journal of English Language Pedagogy, Literature, and Culture*. 2023. Vol.8. No.2. P. 244-268

14. Александрова Л. Г., Гвоздецька К. О. Рольова гра як ефективний засіб формування комунікативної компетентності у діалогічному мовленні студентів I курсу мовного ЗВО. *Наукові записки*. 2019. Вип. 143. SumDU Repository+4ENPUIR+4Электронный репозитарий КРС ЧНУ+4

15. Руда В. М. Рольові ігри на уроці іноземної мови як засіб розвитку комунікативної компетентності *Вінницький держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського*. Вінниця, 2020. 22 с. Библиотека ВГПУ+1Вінницький педагогический университет+1